

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КІРОВОГРАДСЬКИЙ *ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ*
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
Філологічні науки

Випуск 145

(- »
•І

Кіровоград - 2016

ББК 81.2(3)

Н 34

Наукові записки. — Випуск 145, — Серія: Філологічні науки — Кіровоград: 2016.-646 с.

До наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань соціолінгвістики, лінгвістики, тексту, дискурсознавства у світлі сучасних соціолінгвістичних, літературознавчих, когнітивно-комунікативних методологій.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів філологічних факультетів, а також учителів-словесників.

Друкується за ухвалою вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(*протокол № 8 від 29.02.2016 року*).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Семенюк Олег - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики, ректор Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (головний редактор).

2. Ключек Григорій — доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (*заступник головного редактора*).

3. Гурбанська Антоніна - доктор філологічних наук, професор, директор Інституту журналістики і міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв.

4. Гліаді Олександр - доктор філологічних наук, професор кафедри методик дошкільної та початкової освіти Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

5. Ковпюх Світлана — кандидат філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

6. Лучик Василь - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства Національного університету "Києво-Могилянська академія".

7. Манакін Володимир - доктор філологічних наук, професор, декан факультету журналістики Запорізького національного університету.

8. Михида Сергій - доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури та компаративістики, проректор з наукової роботи Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

9. Міщенко Алла - кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу, прикладної та загальної лінгвістики Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

10. Ожоган Василь - доктор філологічних наук, професор, віце-президент з науково-педагогічної (навчальної) роботи Національного університету "Києво-Могилянська академія".

11. Панченко Володимир-доктор філологічних наук, професор.

12. Парашук Валентина — кандидат філологічних наук, професор кафедри германської філології Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

13. Перзеке Андрій — доктор філологічних наук, професор центру інноваційних освітніх технологій Псковського обласного інституту підвищення кваліфікації працівників освіти (Росія).

14. Поляруш Олег - кандидат філологічних наук, професор.

15. Руснак Ірина - доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

16. Білоус Олександр - кандидат філологічних наук, професор, декан факультету іноземних мов Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (відповідальний за випуск).

Статті подано в авторській редакції

© Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2016

репрезентуються у чотирьох видах експресивності — текстово-авторській, текстово-матеріальній, синтагматичній і контекстуальній, причому перший тип складають лексеми, що виражають суб'єктивну оцінку або ставлення; другий - іншомовні або сленгові слова; третій - метафоричні конструкції, останній же - розмовні слова й навіть діалектизми. Проте, незважаючи на відносну автономність кожного з типів текстової експресивності, припускаємо, що авторський текст є домінантним, оскільки саме автор підбирає певні засоби, серед яких першорядну роль відведено символам, задля досягнення певних намірів і реалізації текстової експресивності,

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Аругджян А. Р. Экспрессия а художественном тексте (языкэзрдышЕ ресурс) / А. Р. Ар^тадиян // Пятигорский государственный университет. Университетские чтения - 2008. — Режим доступа: http://www.pgib.ru/ib/pubHcatims,Neiversity_Reading/2008A^uch_2008_V_00028.pdf; Название с экрана.
2. Барабаш А. Экспрессивна функція інтонації як засіб членування за ступенем важливості [Електронний ресурс] / Анжеся Барабаш / Режим доступу : http://mgsislks.kspu.eduAwbfm_s<md'S12 ; Назва з екрана.
3. Вуколова В. О. Экспрессивы як сигнали підтекстової інформації (на матеріалі роману Ф. М. Достоевського «Брата Карамазови») : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Віолета Олександрівна Вуколова. - К., 2004. - 20 с.
4. Сдача Н. М. Функції «оттаційда эвзговню. ьяв в ущоётхкшу ^ дожвмяу ікеті хіаая XX - ньягку XXI ст. : дне. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Наталія Михайлівна Савчук.—Умань. 2011.-172 с.
5. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. - Полтава : Довкілля. - К., 2010. - 844 е.
6. Тошовиць Б. Экспрессивност / Бранко Тошовиць // Стил. - 2004. - № 33. - С. 25-61.
7. Шгояр В. Елеспитг / Василь Шгояр. — 2-ге вид. — Харків . Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014 - 224 с

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Вікторія Жедяжпш - кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філології (прикладаа лінгвістика) Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського.

Наукові інтереси: лінгвoseміотика, лінгвотекстология, семантика.

УДК 821.112.2-32

ВИЗНАЧАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ОБРАЗОТВОРЕННЯ В МАЛІЙ ПРОЗІ

ЕРНСТА ВІХЕРТА

Руслана ЖОВТАНІ (Ужгород, Україна)

У статті зроблено спробу висвітлити специфіку жанрової структури малої прози Ернста Віхерта. Творчість німецького автора увиразнює зловоденні аспекти суспільно-політичної ситуації 20-30-х рр. XXст. у Німеччині за умов внутрішньої еміграції. Розкрито особливості трактування образів «свій» та «інший» у малій прозі Е. Віхерта.

Ключові слова: мала проза, творчість Ернста Віхерта, внутрішня еміграція, образ, інтерпретація.

Б статье предпринята попытка раскрыть специфику жанровой структуры малой прозы Эрнста Вихерта. Творчество немецкого автора подчеркивает злободневные аспекты общественно-политической ситуации 20-30-х гг. XX в. в Германии в условиях внутренней эмиграции. Рассмотрены особенности трактовки образов «свой» и «другой» в малой прозе Э. Вихерта.

Ключевые слова: малая проза, творчество Эрнста Вихерта, внутренняя эмиграция, образ, интерпретация.

This paper attempts to analyze the peculiarities of genre structure of short prose by Ernst Wiechert. His works masterly emphasize the topical aspects of the socio-political situation in the 20-30ies of the 20th century in Germany in terms of inner emigration. The attention was drawn to characteristic features of the concept «own» and «other» in the short stories by E. Wiechert.

Key words: short prose, Ernst Wiechert's work, inner emigration, image, interrelation.

Системне вивчення німецькомовного письменства XX ст. за сучасних умов вимагає уточнень щодо сформованих наукових схем висвітлення його історії. Це стосується, зокрема, ролі літератури у вигнанні, яка тривалий час залишалася другорядним об'єктом Історико-літературних досліджень. Врахування творчих здобутків авторів, які жили й творили в еміграції, у тім числі внутрішньої, дає можливість вибудувати інтегральну картину мистецьких досягнень німецькомовного культурного простору.

Мала проза Е. Віхерта 20-30-х рр. XX ст. загалом не відрізняється жанровим розмаїттям. Певною мірою це зумовлено тим, що вона охоплює оповідання та новели, які автор об'єднав у цикли. У цьому контексті заслугоує поглибленого вивчення питання

жанрових дефініцій новели та оповідання, а звідси — розкриття специфіки тлумачення і трактування передусім жанру новели у німецькому літературознавстві. Примітно, що дефініція названих жанрів нерідко сприймається тим чи іншим автором умовно. Так, звернення Е. Віхерта до конкретного жанру визначається не тільки особливостями його художнього методу, пов'язаного з авторським світоглядом, але й неоромантичною проблематикою, до якої він апелює у своїй творчості.

Питанню класифікації та систематизації жанрів малої прози присвячені праці таких дослідників, як М. Бахтін, Ф. Воллман, Л. Гінзбург, М. Гіршман, І. Денисюк, К. Додерер, Б. Ейхенбаум, І. Зимомря, Л. Кауфман, І. Кляйн, Н. Лейтес, Ф. Локеман, Ю. М. Лотман, Т. Мейзерська, Й. Мюллер, Г. Поспедов, К. Ротман, Б. Томашевський, М. Фік, К. Фішер, О. Фрейденберг та ін. У цьому плані слід увиразнити: в українському літературознавстві художні моделі Е. Віхерта системно не досліджені. Твори німецького письменника не перекладені ані російською, ані українською мовами. З-поміж критичних розвідок про життя та творчість Е. Віхерта варто виокремити праці «Тема антифашизму в творчості Е. Віхерта (До еволюції творчого методу)» (1979) Л. Кауфман, «Творчість письменників-антифашистів в Німеччині в роки нацизму. Проблематика. Поетика» (1983) Л. Кауфман, «Дослідження творчого доробку Ернста Віхерта» («Untersuchungen zum Werk Ernst Wiecherts») (1987) А. Мессінг, «Дисидентська новела Ернста Віхерта «Білий буйвол або про велику справедливість» («Ernst Wiechert's dissident novella «Der weisse Büffel oder grossen Gerechtigkeit»)» (1989) Ф. Паркес-Перрета, «Виховання за колючим дротом. Значення та дилема консервативної опозиції Ернста Віхерта» («Erziehung hinter Stacheldraht. Wert und Dilemma von Ernst Wiecherts konservativer Opposition») (1999) Л. Кренцдін, «Ернст Віхерт. Той, хто рухає серця» («Ernst Wiechert. Der die Herzen bewegt») (2003) Х. - М. Плесске, «Концепція людини в малій прозі Ернста Віхерта 1920-30-х років» (2004) О. Лукінової.

Упродовж 20-30-х рр. ХХ ст. Е. Віхерт значну увагу приділив формам малих жанрів: оповіданням та новелам. «Термін «мала проза» («Kurzprosa») об'єднує новели, мініатюри, афоризми, записи в щоденнику, листи, незакінчені фрагменти, штрихи та навіть записи розмов. Кожне з цих жанрових визначень, як відомо, не має завершених меж» [3, с. 5], - таку дефініцію подає російський літературознавець В. Зусман. У цьому зв'язку доцільно наголосити: у німецькому літературознавстві жанровий склад малої прози дещо відрізняється від тієї інтерпретації, що зазначена у запропонованому визначенні. Це пов'язано передусім з особливостями розвитку літературознавства в Німеччині, а також культурно-історичною своєрідністю країни. Відтак жанри малої прози охоплюють «новелу» («Novelle»), «оповідання» («Erzählung», «Geschichte»), «оповідку», «коротке оповідання» («Kurzgeschichte»), «концентроване оповідання» («Kürzestgeschichte»), «календарну історію» («Kalendergeschichte»), «прозову мініатюру» («Prosaminiatur»), «нарис» («Skizze»), «поезію в прозі» («Prosagedicht»), «фейлетон» («Feuilleton»), «анекдот» («Anekdote») [1, с. 20].

Клаус Додерер, авторитетний німецький дослідник теорії «короткого оповідання», розрізняє, власне, коротке оповідання та новелу: «Відмінність між обома формами полягає в тому, що новела, на противагу «короткому оповіданню», з дійсності переробляє та створює велику зображувану подію» [7, с. 63]. К. Додерер акцентує також на наступних моментах: «В новелі зображувана подія мотивована перебігом самих подій, в короткому оповідання - ні. Новела показує розвиток подій, коротке оповідання - ні» [7, с. 64].

Найбільш вичерпно, на наш погляд, основні складові жанру новели визначені у ґрунтовному виданні «Німецька історія літератури в 12 томах» (1994): обсяг, середній між романом та «Kurzgeschichte»; сюжет, взятий з життя або близький до дійсності; наявність випадку, неочікуваного, несподіваного повороту подій, які змінили б життя чи уявлення про світ головного героя; односюжетна, прямолінійна композиція; об'єктивна, без коментарів манера викладу; ущільнений, вільний від пафосу та словесних прикрас стиль; наявність символу [6, с. 157] і, нарешті, особлива функція оповідача. Г. Фішер говорить у цьому контексті про «об'єктивний виклад та нейтральність оповідача» [8, 173].

Якщо шукати відповідь на запитання, чи принципова для Е. Віхерта диференціація жанрів новели та оповідання, то можна стверджувати: межі між цими формами радше умовні. Нерідко новели Е. Віхерта доцільно визначати на рівні оповідання. Прикладом тут може послужити оповідання-новела «Ферма мерців» («La Ferme morte», 1933). Низка його новел (приміром, «Проста смерть» («Der einfache Tod», 1931 - 1936), «Легенда про останній ліс» («Die Legende vom letzten Wald», 1923—1924) не має рамкову композицію та несподівану зміну подій. Звідси — їхня близькість до оповідання. Це свідчить про те, що для Е. Віхерта важливими є не структурні формальні властивості жанрів, а їхні сутнісні якості.

Примітна деталь: для Е. Віхерта новела та оповідання не наділені жанровою стабільністю. Так, слідом за романтиками, письменник привносить у новелу символічні елементи, які часто стають лейтмотивними. Е. Віхерт використовує образи лісу як символ життя, мосту як символу переходу між реальним та ірреальним світами («Der Kinderkreuzzug» («Хрестовий похід дітей»), 1926; «Die Flucht ins Ewige» («Втеча у вічність»), 1927; «Der silberne Wagen» («Срібний візок»), 1928; «Hirtennovelle» («Новела пастуха»), 1934). Більшість новел посідає «класичний» структуроутворюючий елемент - «нечувану подію». Крім того, дана жанрова форма сприяє найбільшій концентрації змісту та дає можливість відобразити весь комплекс світоглядних уявлень автора. Саме в оповіданнях та новелах Е. Віхерт розвиває основні теми та мотиви своєї творчості.

Визначальна особливість новел та оповідань Е. Віхерта - антропоцентризм. Торкаючись антропологічних проблем, автор вирішує їх на побутовому рівні. І, не дивлячись на алегоричну складову, він виакцентує актуальну реальність з переходом у Вічність. Розмежовуючи оповідання та новелу, які є основними в малій прозі Е. Віхерта 20-30-х рр., варто виокремити їхню онтологічну основу [10, с. 87].

Прозі Е. Віхерта 20-30-х рр. загалом притаманна циклічність. Вона дала можливість автору активізувати жанровий потенціал, пов'язаний з осмисленням онтологічних проблем. Водночас циклічність маніфестує процес розмивання жанрових меж. На думку Л. Ляпіної, виокремлення циклу з усієї парадигми багатокомпонентних єдностей обумовлено його цілісністю як результату взаємодії низки складових: «Цикл - естетичне ціле, яке являє собою низку самостійних творів. Всі вони відносяться до одного виду мистецтва, створені одним автором та скомпоновані ним у конкретну послідовність» [5, с. 3]. Упродовж досліджуваного періоду Е. Віхерт створив три цикли новел: «Срібний візок. Сім новел» («Der silberne Wagen. Sieben Novellen», 1928), «Флейта Пана» («Die Flöte des Pan», 1930), «Святий рік. П'ять новел» («Das heilige Jahr. Fünf Novellen», 1936).

Е. Віхерт дотримується принципів циклічності прозових творів, не дивлячись на те, що жанр новели в нього нерідко трансформується в оповідання. Вони відображають його світоглядну концепцію. Як зазначає І. Кутлеміна, «цикл — своєрідна форма художньої цілісності, прагнення до детального опрацювання заявленої теми, свідчить про укладену концепцію світу, яку можна уявити у вигляді панно з мозаїки, де однаково важливим та значимим є кожен елемент» [4, с. 6]. Можна стверджувати: в 20-30-х рр. циклічність постає визначальним принципом творчості Е. Віхерта. Тут ідеться про циклічність на рівні формування авторського художнього світу. З іншого боку, циклічність можна розглядати як «тенденцію, яка характеризує не тільки поетику окремого твору, а й художнє мислення автора, групи авторів-сучасників, літературної епохи» [4, с. 6].

Аналізуючи проблему циклу у творчості Е. Віхерта, доцільно звертати увагу не тільки на літературні, але й культурологічні аспекти. У цьому контексті йдеться про онтологічний статус як жанрів, які складають художнє творіння, так і самого циклу. Усе це дає підстави стверджувати: мала проза Е. Віхерта 20-30-х рр. ХХ ст. підпорядкована осмисленню суттєвих питань. У цьому зв'язку доцільно проаналізувати образи «свого» / «іншого» як універсальні концепти. У малій прозі автора новели «Жест» («Die Gebärde», 1932) вони набувають певних специфічних рис, визначених національною культурою. «Уявлення про існування культурних універсалій, - слушно наголошують у праці «Міжкультурна комунікація» В. Зінченко, В. Зусман та З. Кірнозе, - опирається на думку про єдність світу, об'єднаного ноосферою, узагальненням вищого змісту. В розмаїтті етносів, прожитих епох, національних та соціальних відмінностей існують загальні морально-етичні норми (завіти),

які уможлиблюють сьогодні твердження про єдність у багатолітності Європи та всієї світової спільноти. Універсальні концепти наділені ідеальним релігійним змістом, який глибоко заперечує матеріальне життя з його концептами самолюбства, що побутує також у національних та соціальних концептосферах» [2, с. 96]. Вивчення малих прозових творів Е. Віхерта дає можливість дійти висновку: саме узагальнення (єдність) вищого змісту (смыслу) та ідеальний релігійний зміст є ключовими для визначення концепту «своє/чуже» у доробку німецького автора.

У своїх творах 20-30-х років ХХ ст. Е. Віхерт не тільки знімає опозицію, але й популяризує «своє» і «чуже» на лексичному рівні. Письменник завжди працює на контрасті, який є художньою основою його творчого методу. Демонструючи багатообразність функціонування в новелах та оповіданнях рівнів художнього концепту, Е. Віхерт ілюструє таким чином свою концепцію сприйняття світу. Вододіл на «своє» та «чуже», «свій» та «чужий світ» потрібен митцеві для того, щоб переконати читача, наскільки він антилюдський та неприйнятний в межах духовного універсалізму.

У контексті історичного розвитку Німеччини кінця ХІХ - початку ХХ ст. протиставлення «свій-чужий» є надзвичайно актуальним. Історики та культурологи відзначають, що в період початку війни «мобілізація 1914 року стала для людей довгоочікуваним моментом єднання та морального відродження німецького народу, в той час як світ втрачав свою самоцінність і його місце займали цінності та стереотипи поведінки військового часу» [9, с. 52]. Для німецького суспільства офіційною нормою стають расова дискримінація, націоналізм, переслідування інакодумців. Розподіл світу на «свій» (національний, німецький) світ та «чужий» (єврейський, слов'янський, тобто інший) світ проявився надзвичайно яскраво в 30-х рр. ХХ ст.

Е. Віхерт у своїх спогадах пише: «На шкільній лаві..., під час служби в церкві..., в пресі... нас повчають, багаті й бідні, аристократи й батраки пов'язані воедино «німецьким духом», покликаним «відродити світ» [11, с. 600]. Згодом в оповіданні «Jahren und Zeiten» письменник болісно, ба навіть з іронією, акцентує: «Тоді мені не спадало на думку спитати у моїх проповідників, де в Біблії написано, що божий світ — це німецький світ» [11, с. 586]. Активна позиція автора, заявлена в промовах, документальній прозі, проявилась також і в художніх творах.

У циклах новел Е. Віхерт, використовуючи неоромантичну стилістику, експресивну лексику, відображає панівну історичну ситуацію. Однак, при цьому він завжди заявляє про своє авторське ставлення до проблеми. «Своє-чуже» пов'язується автором з національно-етнічним трактуванням (різні народи) в таких оповіданнях і новелах, як «Der Hauptmann von Karpenaum» (1928 - 1929), «Die Gehrde» (1932), «Todeskandidat» (1933), «Der Vater» (1933 - 1934), «Der weisse Bffel oder von der grosse Gerechtigkeit» (1937). У цих творах автор подає своє розуміння «своє-чуже» крізь призму суспільної системи Німеччини як на загальнолюдському, так і на побутовому рівнях. У першому випадку, «свої» - це каста військових, зразкові вчителі в системі пруського виховання, молоде підростаюче покоління майбутніх нацистів, які вдерлися в крашу. Натомість «чужі» (die Fremden) - це інакодумці, які поза режимом, «інші» (під іншими в цьому контексті розуміють «чужі» народи, «не німці»). Таке домінування стереотипів військового часу відображало національну картину світу Німеччини на початку ХХ ст. [6].

Протиставлення «своє-чуже» реалізується Е. Віхертом також на а) міжособистісному («Die Hässliche», 1930), б) соціальному («Der einfache Tod», 1931 - 1936), в) психологічному («Der Hauptmann von Karpenaum», 1928-1929), г) міфологічному («Die Flucht ins Ewige», 1927, «Der weisse Büffel oder von der grosse Gerechtigkeit», 1937) рівнях.

На міжособистісному рівні розуміння «свій» відповідає авторській картині світу, У цьому протиставленні під «своїми», навпаки, маються на увазі «чужі» — ті, які несуть смерть. У свою чергу, «чужі» (ізгої, інакодумці) стають «своїми». Таким чином, «своє» (національна картина світу) Е. Віхерт віддаляє, а «чуже» (загальна картина світу) наближає.

Аналіз особливостей зображення «своє-чужого» в малій прозі Е. Віхерта дає підстави стверджувати: для письменника головною є онтологічна основа цього універсального концепту. Для світосприйняття автора принциповим було гуманне ставлення до світу.

Е. Віхерту *важливо показати цілісність буття людини. Саме намагання стерти межі між «своїм» та «чужим» і характеризує його авторську позицію,*

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Зимомря І. Австрійська мала проза ХХ століття', художня світобудова І Іван Зимомря. - Дрогобич-Тернопіль . Посвіт, 2011. - 396 с.
2. Зинченко В. Г. Межкультурная коммуникация. Системный подход: Учебное пособие / В. Г. Зинченко, В. Г. Зусман, З. И. Киринозе. - Нижний Новгород : Изд-во НГЛУ им. Н. А. Добролюбова, 2003. - 192 с.
3. Зусман В. Г. Художественный мир Франца Кафки : малая проза / В. Г. Зусман. — Нижний Новгород : Изд-во ННГУ, 1996. - 182 с.
4. Кутлемина И. В. Поэтика малой прозы Л. С. Петрушевской: // Автореф. дисс. канд. филол. наук / И. В. Кутлемина. - Северодвинск, 2002. - 20 с.
5. Ляпина Л. Е. Циклизация в русской литературе. II Автореф. дис. док. филол. наук / Л. Е. Ляпина. - СПб., 1995. - 38 с.
6. Deutsche Literaturgeschichte. Von den Anlagen bis zur Gegenwart. Fünfte, überarbeitete Auflage / [von Wolfgang Beutin, Klaus Ehlert, Wolfgang Emmerich, Helmut Hoffacker, Bernd Lutz, Volker Meid, Ralf Schnell, Peter Stein, Inge Stephan]. - Stuttgart-Weimar : J.B. Metzfer Verlag, 1994. - 630 S.
7. Doderer K. Die Kurzgeschichte in Deutschland. Ihre Form und ihre Entwicklung / Klaus Doderer. — Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1969. - 103 S.
8. Fischer H. Studien zur deutschen Märendichtung / Hanns Fischer. - Tübingen : Niemeyer, 1983. - 556 S.
9. Plesske H.-M. Ernst Wiechert. Der die Herzen bewegt IH. - M. Plesske. -Hamburg : Rautenberg Druck GmbH, 2003. - 64 S.
10. Rosfan J. Ernst Wiechert : zycie i dzieło / Jan Roslan. - Olsztyn : Osrodek Badan Naukowych im. Wojciecha Ketrzynskiego, 1992. - 159 s.
11. Wiechert E. Die Novellen unci Erzählungen ГЕ. Wiechert. - Wien-München-Basel: Kurt Desch, 1962. - 643 S.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Руслана Жовтани - кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних комунікацій факультету туризму та міжнародних комунікацій Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет».

Наукові інтереси: порівняльне літературознавство, література зарубіжних країн, німецькомовна мала проза.

УДК 811.161.1:398

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ДЕТСКОГО ФОЛЬКЛОРА

Наталья ЗОЗУЛЯ (Киев, Украина)

Статтю присвячено дослідженню впливу різних жанрів дитячого фольклору (пестушок, потішок та примовок) на формування мовної особистості дитини. Зокрема визначається своєрідність кожного з жанрів, аналізуються лексико-семантичні особливості, визначається їх роль у формуванні світогляду дитини. Лексика дитячих фольклорних жанрів переважно позначає реалії побуту, фрагменти дійсності, знайомі дитині, що стимулює процеси сприйняття й запам'ятовування. У ній також відображаються основні морально-етичні принципи народу, що впливає на формування дитячого світогляду.

Ключові слова: пестушка, потішка, примовка, мовна особистість, мовна картина світу.

The article investigates the influence of different genres of children's folklore (pestushka, nursery rhyme and joke) on the formation of a child's linguistic personality. In particular, specificity of each of the genres is determined, the lexical-semantic features are examined, their role in shaping of the child's world view is defined. The children's folklore vocabulary mainly refers to the realities of life, fragments of reality familiar to the child that stimulate the processes of perception and memory. It also represents the basic ethical principles of the nation that influence the formation of children's world view.

Key words: pestushka, nursery rhyme, joke, linguistic personality, linguistic world-image.

Как известно, произведения детского фольклора играют важную роль в познании ребенком окружающей действительности. Отраженная в них языковая модель мира формирует основы морально-этических и культурно-национальных традиций, что обуславливает актуальность исследования детского фольклора, а именно определения его роли в формировании языковой личности ребенка, специфики его использования в процессе обучения родному языку.

Произведения детского фольклора отличаются жанровым и стилистическим своеобразием, специфичной системой образов и художественных средств. В процессе исторического развития в этих произведениях выработались определенное содержание и форма, наиболее соответствующие детской этике, они стали основой в обучении ребенка

<i>ІУВОВОМЫР ВОРАКОВСКИЙ. DIE DARSTELLUNG INTERKONFESSIONELLER BEZIEHUNGEN IN LEOPOLD VON SACHER-MASOCHS ERZÄHLUNG „DIE GOTTESMUTTER“</i>	365
<i>МАРІЯ ВЕЛИЧКО. СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ЖАНРІВ АНДАЛУЗЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ</i>	369
<i>ОКСАНА ВЕЧІРКО. ДЖ. Г. БАЙРОН І УКРАЇНА</i>	372
<i>НАТАЛІЯ ГАЧ. АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ БІОРЕГІОНАЛІЗМУ У СУЧАСНІЙ АФРО-АМЕРИКАНСЬКІЙ ЕКО-ПОЕЗІЇ</i>	376
<i>ІРИНА ГРЕЧУХІНА. ДРЕВНЕАНГЛІЙСЬКІЕ ПОЭТИЧЕСКИЕ КОМПОЗИТЫ В ЭКСПРЕССИВНО-СТИЛИСТИЧЕСКОМ АСПЕКТЕ</i>	382
<i>ЮЛІЯ ДАВІДУК. ТЕМПОРАЛЬНА СТРУКТУРА ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ (НА МАТЕРІАЛІ КОРОТКИХ ОПОВІДАнь АМБРОЗА БІРСА)</i>	388
<i>ЛЮДМИЛА ДЕМБОВСЬКА, ЯРОСЛАВА КОЗІНА. ВИКОРИСТАННЯ АД'ЕКТИВНИХ БАХУВРИХІ ДЛЯ СТВОРЕННЯ КОМІЧНОГО</i>	394
<i>АННА ЕРЛІХМАН. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЛЕНДОВИХ ОБРАЗІВ У НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОМУ ТЕКСТІ</i>	398
<i>ВІКТОРІЯ ЖЕЛЯЗКОВА. ТЕКСТОВА ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ТА СИМВОЛІЧНІ ЗНАКИ МОВИ: ПРОБЛЕМА КОРЕЛЯТИВНОГО ЗВ'ЯЗКУ В РОМАНІ «ЕЛЕМЕНТАЛ» В. ШКЛЯРА</i>	401
<i>РУСЛАНА ЖОВТАНІ. ВИЗНАЧАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ОБРАЗОТВОРЕННЯ В МАЛІЙ ПРОЗІ ЕРНСТА ВІХЕРТА</i>	404
<i>НАТАЛЬЯ ЗОЗУЛЯ. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ДЕТСКОГО ФОЛЬКЛОРА</i>	408
<i>НАТАЛІЯ ЗОТОВА. СЕМАНТИКА ІГРОВОЇ ПОЛІФОНІЇ В РОМАНІ ДЖ. М. КУТЗЕЕ DIARY OF A BAD YEAR: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ</i>	413
<i>ТЕТЯНА КІБАЛЬНИКОВА. ЗОБРАЖАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ГРАФІЧНИХ ЗАСОБІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ВІРШОВАНОГО ТВОРУ (НА МАТЕРІАЛІ ПОЕЗІЇ Е.Е.КАММІНГСА)</i>	417
<i>ОЛЬГА КОЗІЙ. ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ ХУДОЖНІХ ЗАСОБІВ У СУЧАСНИХ ПІСЕННИХ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ГУРТУ «MANOWAR»)</i>	421
<i>ОЛЕНА КОЛЯСА. СТИЛІСТИЧНІ МЕХАНІЗМИ ТВОРЕННЯ ІГРОВОГО АБСУРДУ В ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ</i>	427
<i>ЛЮДМИЛА КРИЧУН. ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧИХ ПОВІСТЕЙ ЛЕСІ ВОРОНИНОЇ</i>	430
<i>БОЛЕСЛАВ КУЧИНСЬКИЙ. ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ЛІТЕРАТУРА РАНЬОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ</i>	433
<i>ВАСИЛЬ ЛОПУШАНСЬКИЙ. МАРТІН БУБЕР - ІНТЕРПРЕТАТОР І ЗБИРАЧ ХАСИДСЬКИХ ОПОВІДАнь</i>	437
<i>ЯРОСЛАВ ЛОПУШАНСЬКИЙ ТВОРЧІСТЬ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА У ВИМІРАХ ПОРІВНЯЛЬНОГО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА: ОСОБЛИВОСТІ ШМЕЦЬКОМОВНОЇ РЕЦЕПЦІЇ</i>	442
<i>МАРИНА ЛУЧИЦЬКА. РЕТРОСПЕКТИВНА НАРАЦІЯ-СПОВІДЬ В ОПОВІДАННІ Г. ДЖ. УЕЛЛІСА "THE DOOR IN THE WALL"</i>	452
<i>ТЕТЯНА НЕКРЯЧ. РОМАН-ДРАМА І ДРАМА В РОМАНІ: ДО 70-РІЧЧЯ ВИХОДУ В СВІТ РОМАНУ Р.П.ВОРРЕНА «ВСЯ КОРОЛІВСЬКА РАТЬ»</i>	457
<i>ІННА ПЕРЦОВА. СЕМАНТИКА КОЛЬОРОПОЗНАЧЕНЬ У РОМАНІ ПАТРИКА ЗЮСКІНДА «ПАРФУМИ: ІСТОРІЯ ОДНОГО ВБИВЦІ»</i>	463
<i>ДІАНА ПЕСОЦЬКА. ЛІТЕРАТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У ФРАНЦІЇ; ФЕМІНІСТСЬКА КРИТИКА</i> ..	467
<i>СВІТЛАНА ПОМИРЧА, ТАМАРА БЕЛЬСЬКА. МОВНЕ ВИРАЖЕННЯ ЕТНОПСИХІЧНОГО АРХЕТИПУ НЕНАВИСТЬ У РОМАНІ О. ЛЬЧЕНКА „КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ...“</i>	470
<i>ІННА РЕДЬКА. ЕМОТИВНИЙ ПОВОРОТ У ВІРШОВАНОМУ ТЕКСТІ: ЛІНГВОПОЕТИЧНА ПЕРСПЕКТИВА (НА МАТЕРІАЛІ ЛІРИКИ МАЙІ АНЖЕЛУ)</i>	474
<i>ІННА ТОГАЛЬСЬКА-ЯКУБОВА. КАРТИНА СВІТУ ГЕРОЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ > i. О. КОБИЛЯНСЬКОЇ «ЗЕМЛЯ»</i>	479
<i>РУСЛАНА САВЧУК. ГЕОГРАФІЧНІ ПЕРЕМІЩЕННЯ ПЕРСОНАЖІВ У ПРОСТОРІ ЯК СВІТОПОРОДЖУВАЛЬШІ МАРКЕРИ МОЖЛИВИХ СВІТІВ: СЕМІОТИЧНИЙ АСПЕКТ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ Ж.-М. Г. ЛЕ КЛЕЗЮ «LA QUARANTAINЕ »)</i>	483